

BRT

จดหมายข่าวราย 3 เดือน
โครงการ BRT ฉบับที่ 10 ประจำเดือนมกราคม 2546
<http://brt.biotech.or.th>

NEWSLETTER

บรรณาธิการ

สวัสดิ์คิดะ จดหมายข่าวของโครงการ BRT หรือ BRT Newsletter กลับมาพบกับท่านอีกครั้ง หลังจากที่เราท่างหายกันไปนานด้วยเหตุและปัจจัยที่กำหนดไม่ได้หลายประการ อย่างไรก็ตามเราก็กลับมาอีกครั้งด้วยความตั้งใจที่จะเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของโครงการ BRT และการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยให้เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง ด้วยพลังกำลังและจำนวนบุคลากรที่มีอยู่

ฝ่ายเลขานุการฯ ขออนุญาตเปิดตัว "ข่าวสารโครงการวิจัยทองผาภูมิตะวันตก" และนำความเคลื่อนไหวของชุดโครงการดังกล่าวมารวมไว้กับจดหมายข่าวของโครงการ BRT เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ไปด้วยกันได้ โดยที่จดหมายข่าวของโครงการ BRT สามารถนำเสนอเรื่องราวและความเคลื่อนไหวต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางกว่า

เนื้อหาในฉบับแรกเบิกฟ้าปี 2546 มีสาระที่น่าสนใจ อาทิ การสำรวจเกาะช้างโดยโจฮันเนส ชมิดท์ นักวิจัยชาวเดนมาร์ก เมื่อ 100 ปีที่แล้ว ซึ่งคัดลอกมาจากการเสวนากับนักข่าวเรื่อง "เกาะช้างกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" ที่โครงการ BRT ได้จัดไปเมื่อเร็วๆ นี้ นอกจากนี้ยังมีบทความจากนักเขียนทั้งหน้าเก่าและหน้าใหม่มาช่วยกันนำเสนอสาระที่น่าสนใจอีกเป็นจำนวนมากรวมทั้งการเปิดตัวโครงการใหม่ "การฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคฤดูร้อน" เชิญพลิกหาอ่านดูกันค่ะ แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้า

ที่ปรึกษา

ศ.วิสุทธ์ ไบไม่

รศ.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร

บรรณาธิการ

รังสิมา ดันตขเลขา

กองบรรณาธิการ

ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

รูปเล่ม

ชัยเชษฐ์ ดันถิ่นทอง

และขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่าน

การเสวนากับนักข่าว

"เกาะช้าง"

ความหลากหลายทางชีวภาพกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วันพุธที่ 27 พฤศจิกายน 2545 ห้องประชุม 720 อาคาร สวทช.
จัดโดยโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT)

เรื่องราวของการวิจัยในอดีตเมื่อ 100 ปี ที่ผ่านมา

ในปี ค.ศ. 1899 โจฮันเนส ชมิดท์ (Johannes Schmidt) นักพฤกษศาสตร์ชาวเดนมาร์ก เพิ่งจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกนและมีความสนใจที่จะศึกษาพืชเมืองร้อน จึงได้เลือกที่จะมาศึกษาที่เกาะช้าง จ.ตราด (เกาะช้างเป็นเกาะใหญ่อันดับที่สองของประเทศไทย รองจากเกาะภูเก็ตมีพื้นที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร) ตามคำแนะนำของนายทหารเรือชาวเดนมาร์กที่เข้ามารับราชการเป็นนายทหารอยู่ในกองทัพเรือไทย โจฮันเนส ชมิดท์ และเพื่อนร่วมเดินทางซึ่งเป็นนักสัตววิทยาชื่อ ทีโอดอร์ มอร์เตนเสน (Theodor Morstensen) จึงได้เดินทางออกจากกรุงโคเปนเฮเกนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1899 โดยเดินทางมากับเรือโดยสารของบริษัทอีสต์เอเชียติกส์ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนอื่น ๆ จากรัฐบาลเดนมาร์กและมูลนิธิคาลสเบิร์กอีกด้วย

คณะสำรวจได้เดินทางถึงกรุงเทพฯ เมื่อประมาณกลางเดือนธันวาคม ค.ศ. 1899 หลังจากนั้น 1 สัปดาห์ จึงได้เดินทางต่อไปยังเกาะช้าง จ. ตราด โดย "เรือรบหลวงจำเริญ" ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและราชานาวีไทย โดยได้จัดหาที่พักบนเกาะช้างและจัดกำลังคนช่วยในการศึกษารวบรวมตัวอย่างพืชและสาหร่าย การสำรวจในครั้งนั้นได้กำหนดระยะเวลาไว้เพียง 3 เดือนเท่านั้น

การสำรวจพรรณพืชบนเกาะช้างและเกาะใกล้เคียงได้ดำเนินการทั้งบนบกและในทะเลตั้งแต่เชิงเขาถึงยอดเขาจนถึงปลายเดือนมีนาคม ค.ศ.1900 จึงเดินทางกลับกรุงโคเปนเฮเกน ตัวอย่างพืชที่เก็บได้ทั้งหมดถูกจัดแบ่งเป็นกลุ่มๆ และส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มพืชในประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปทำการจำแนกชนิด เขียนรายงานและจัดพิมพ์เป็นตอนๆ รวมทั้งหมด 10 ตอน เริ่มพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 ถึง 1916 ในหนังสือ "พรรณพฤกษชาติของเกาะช้าง (Flora of

Koh Chang)” ส่วนตัวอย่างที่รวบรวมได้ทั้งหมดนั้นได้รับการเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์พืชและสัตว์ มหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน

ด้วยความวิริยะอุตสาหะและจิตวิญญาณของการเป็นนักวิจัยของโจฮันเนส ชมิดท์ ทำให้ผลงานวิจัยที่เกาะช้าง โดยเฉพาะในส่วนของการศึกษาป่าชายเลนได้รับการยอมรับเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก และต่อมาได้รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน

ผลการสำรวจพรรณพืชบนเกาะช้างเมื่อ 100 ปีที่แล้วในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียง 3 เดือน คณะสำรวจได้รวบรวมพรรณพืชชนิดต่างๆ ตั้งแต่พืชชั้นต่ำจนถึงพืชชั้นสูง ได้แก่ เห็ด รา ไลเคน สาหร่าย มอสและลิเวอร์เวิร์ด เฟิร์น และพืชดอก เป็นจำนวนมากถึง 1,513 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นพืชชนิดใหม่ (new species) ถึง 194 ชนิด ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชีวภาพบนเกาะช้างที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

กลุ่มพืช	จำนวนชนิด	จำนวนชนิดใหม่
พืชชั้นสูง (ไม้ดอก)	521	57
เฟิร์นและกลุ่มใกล้เคียงเฟิร์น	72	6
มอสและลิเวอร์เวิร์ด	61	23
สาหร่าย	669	38
ไลเคน	95	39
เห็ดรา	95	31
รวม	1,513	194

สาหร่าย มีทั้งสาหร่ายน้ำจืด สาหร่ายทะเล และแพลงก์ตอนพืช จากการสรุปของโจฮันเนส ชมิดท์ พบสาหร่าย 669 ชนิด เป็นชนิดใหม่ 38 ชนิด แต่จากการนับใหม่พบว่าทั้งหมดมีทั้งสิ้น 689 ชนิด เป็นชนิดใหม่ 40 ชนิด จัดแบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

กลุ่มสาหร่าย	จำนวนชนิด	ชนิดใหม่
สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน	29	2
สาหร่ายสีเขียว	148	10
สาหร่ายสีน้ำตาล	16	-
สาหร่ายสีแดง	33	4
ไดอะตอม	419	23
ไดโนแฟลกเจลเลต	44	1
รวม	689	40

ช่วงเวลาที่โจฮันเนส ชมิดท์ เก็บรวบรวมตัวอย่าง มีตัวอย่างหลายชนิดเป็นตัวอย่างที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากไม่มีอวัยวะสืบพันธุ์และคาดว่าจะเก็บตัวอย่างได้ไม่หมด

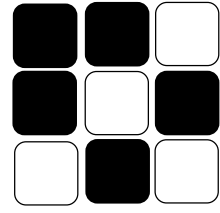
ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพที่เกาะช้างเพิ่มเติมจากการสำรวจเมื่อ 100 ปี ที่ผ่านมา เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตบนเกาะช้างว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของเกาะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ในสมัยเมื่อ 100 ปีที่แล้วมีหมู่บ้านอยู่ไม่กี่แห่งและมีคนอยู่น้อยมากเมื่อเทียบกับปัจจุบันซึ่งได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย

BRT

กับงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย

สาขาวิชา วิทยาศาสตร์สุขภาพ ★

การศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพเป็นเรื่องที่หลายๆ ประเทศกำลังให้ความสนใจ คำว่า "ความหลากหลายทางชีวภาพ" (Biodiversity) มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตนานาชนิดทั้งจุลินทรีย์ พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ ซึ่งสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดจะมีองค์ประกอบทางพันธุกรรมที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแหล่งที่อยู่อาศัย ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งนี้เพราะสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศล้วนมีความสัมพันธ์กันไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าความรู้และทำความเข้าใจในเรื่องนี้จะช่วยให้มนุษย์เราสามารถหาแนวทางในการจัดการกับความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในโลกให้เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษยชาติ โดยองค์ความรู้และแนวคิดจากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพสามารถเป็นพื้นฐานที่ไปเชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยในสาขาอื่นๆ ด้วย

โครงการ BRT ได้ให้การสนับสนุนเงินทุนวิจัยแก่คณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาและนักวิจัยทั่วไป เพื่อให้เกิดกิจกรรมการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและในขณะนี้ก็มีโครงการศึกษาวิจัยอยู่มากมายที่ให้องค์ความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องดังกล่าว

สำหรับตัวอย่างของโครงการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่โครงการ BRT ให้การสนับสนุนอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น

หมายเหตุ: โครงการที่ 1-5 เป็นโครงการวิจัยภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างนักวิจัยจากประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสด้านความหลากหลายทางชีวภาพ "Thai - French Projects on Biodiversity"

★ นักเขียนอิสระด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

1. โครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ การแพร่กระจายและวิวัฒนาการร่วมของแบคทีเรีย *Wolbachia* และสัตว์ในกลุ่ม *Crustaceans*

Wolbachia เป็นแบคทีเรียสายพันธุ์หนึ่งที่พบอาศัยอยู่ร่วมกับแมลงและสัตว์ในกลุ่มกุ้งและหอยทากบางชนิด ความน่าสนใจของแบคทีเรียสายพันธุ์นี้ก็คือ พวกมันสามารถไปมีอิทธิพลกับระบบสืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตที่มีนออาศัยร่วมอยู่ด้วย เช่น ปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงเพศจากเพศผู้เป็นเพศเมียของสัตว์ในกลุ่มกุ้ง ทั้งนี้คุณสมบัติดังกล่าวอาจจะมีประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์ในกลุ่มกุ้งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยแบคทีเรีย *Wolbachia* ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงเพศในกุ้งนี้ยังไม่มีการศึกษากันมากนัก

โครงการวิจัยนี้จะศึกษาความหลากหลายของสายพันธุ์ *Wolbachia* การแพร่กระจาย และผลกระทบของการติดเชื้อแบคทีเรียดังกล่าวในสัตว์กลุ่มกุ้งที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศที่เป็นแหล่งน้ำจืดบริเวณป่าชายเลนเขตน่านน้ำต่าง ๆ ทั้งนี้ผลการศึกษาจะช่วยอธิบายวิวัฒนาการร่วมของแบคทีเรียสายพันธุ์นี้และสัตว์ในกลุ่มกุ้งที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำต่าง ๆ

2. โครงการความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาพแวดล้อมบรรพกาลของพืชและสัตว์ในยุคซีโนโซอิก

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาสำรวจและวิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลทางบรรพชีวินวิทยาหรือซากดึกดำบรรพ์ (ฟอสซิล) ต่างๆ ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมและหอยทากบกในมหายุคซีโนโซอิกซึ่งเป็นมหายุคที่มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมจำนวนมากที่สุด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงสร้างของความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ที่มีอยู่ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยใช้สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมและหอยทากมาเป็นโมเดลของการศึกษา นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อที่จะสร้างบุคลากร

เสมือนศาสตราจารย์ของท้องถิ่นนั้นที่ไม่อาจจะมองข้ามความสำคัญไปได้

จากข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ ของตำบลห้วยเขย่ง ทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะดำเนินไปอย่างไร้ทิศทางและขาดความสมดุล การศึกษาและพัฒนาพื้นที่ตำบลห้วยเขย่งจำเป็นต้องดำเนินไปในรูปแบบการศึกษาเชิงพื้นที่แล้วเชื่อมโยงกันในทุกๆ องค์ความรู้ในแต่ละสาขาอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การทำงานในพื้นที่ของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT มีข้อได้เปรียบหลายด้านคือ

- สามารถปรับตัวและเรียนรู้องค์ความรู้เดิมของชุมชนและนำมาพัฒนากลยุทธ์ในการทำงานวิจัย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนได้มากที่สุด

- สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยเรียนมาหรือมีประสบการณ์มาจากที่อื่น หรือความรู้จากงานวิจัยบางส่วนในพื้นที่ให้กับชุมชน เยาวชน สถานศึกษาได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านตัวกลางหรือสื่อกลางที่ซับซ้อน

- ชุมชน เยาวชน สามารถเรียนรู้และรับความรู้ข้อมูลร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่ไปพร้อมกัน และเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันโดยผ่านการปฏิบัติจริงร่วมกับคนในพื้นที่ได้อีกด้วย หากชุมชนเห็นว่าเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงก็สามารถดำเนินการร่วมกันได้เลย

จากปรัชญาในการทำงานของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT ผสมกับการวิเคราะห์ความถนัดของนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT แต่ละคนและพยายามตัดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดทั้งหมดที่เป็นอุปสรรคในการทำงานออก แล้วผสมผสานกับโอกาสที่ได้ทำงานในพื้นที่ ข้อมูลต่างๆ จากชุมชนรวมทั้งศักยภาพของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT ที่มีแนวทางใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดแนวคิดที่สามารถกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการทำงานได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

เนื่องจากการทำงานชุมชนมีความแตกต่างที่ซับซ้อนทั้งวิธีการทำงาน แนวคิด ฐานะของคนในสังคมฯฯ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการทำงาน และที่

สำคัญการทำงานกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาที่ต้องอาศัยเวลา ซึ่งเป็นอุปสรรคตามธรรมชาติของสังคมนั้นๆ แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือการทำงานเป็นกลุ่มและส่วนประกอบของกลุ่มที่เป็นบุคคลนั้นจะต้องมีบุคลิกที่เอื้อต่อการทำงานชุมชน ซึ่งอย่างน้อยควรมีคุณสมบัติดังนี้

- มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างจริงจังและจริงจัง สามารถเชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ในแต่ละสาขาให้สามารถปรับใช้กับชุมชนได้

- เป็นบุคคลที่มีความเสียสละอย่างยิ่ง มองเห็นความสำคัญของปัญหาส่วนรวมหรือชุมชนมากกว่าเป็นปัญหาส่วนตัว เล็งเห็นผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาชุมชนมากกว่าความสำเร็จในงานของตนเอง

- มีใจกว้างยอมรับความแตกต่างและพร้อมที่จะเรียนรู้ใหม่ที่นอกเหนือจากที่ตนเรียนมาในตำรา ไม่ว่าจะจากเด็กๆ ผู้ที่ไม่ได้เรียนในหนังสือตามหลักสูตร หรือใครก็ตาม เพราะประสบการณ์ชีวิตของคนๆ หนึ่งถือเป็นตำราการศึกษาเล่มใหญ่ที่ไม่ควรเอาสิ่งใดใดมาปิดกั้นในการเรียนรู้

ถ้าได้คนที่มีคุณสมบัติอย่างน้อย 3 ข้อดังกล่าว ก็จะสามารถขับเคลื่อนกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT และพัฒนางานในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว

ทำไปเรียนรู้ไป:

บทบันทึกประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนแบบ

Participatory Learning Through Action

โสพล ศิริไสย์ ★

ปลายฝน ต้นหนาว ปี 2544 ที่บ้านห้วยเขย่ง อ. ทองผาภูมิ จ. กาญจนบุรี

เวลาประมาณ 3 ทุ่ม ขณะที่ผมกำลังนั่งคุยกับชาวบ้านกลุ่มหนึ่งอย่างออกรสด้วยเรื่องสัตว์เพเหระของหมู่บ้าน พลันรถบีค็อพสองแถวคันหนึ่งก็ปราดเข้ามาจอดกึกกตรงหน้าบ้าน “คนที่รู้จัก” นั่นเอง นึกว่าใครที่ไหน แยกเปิดประตูรถเดินโซเซออกมาตะโกนถามหาผมเสียงดังโหวกเหวกๆ นี่ถ้าเป็นกลางวันแดดจัดๆ คงมองเห็นไบหน้าแดงกำด้วยฤทธิ์แอลกอฮอล์ของแกอยู่หรอก แต่เพราะความที่แกเป็นคนกร้านแดดกรำฝนมาแล้วหลายฤดูกาล สีหน้าของแกในคืนนั้นจึงดูหมองคล้ำอย่างหนัก ในความมืดสลัวของแสงไฟนีออน

ต้องชี้แจงแทน “คนที่รู้จัก” ท่านนี้หนอย วันนี้อาจารย์บ้านรายหนึ่งจัดงานขึ้นบ้านใหม่ และเลี้ยงดูปู่เสื้อเพื่อนบ้านแบบไม่อันตั้งแต่แดดรมลมตก เกิดเป็น “คนที่รู้จัก” ก็ต้องถูกเชิญไปร่วมงานกันอยู่แล้ว ชินไม่ไปสิชาวบ้านได้ค่าเอา

“มีธุระอะไรหรือ” ผมร้องถามก่อนที่จะยอมให้แกหัวขึ้นรถหายไปในความมืดแบบตุลัตุล ก็เป็นงงอยู่เหมือนกัน จู่ๆ ก็มาตามหากันตอนดึกตื่น

มี “ผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง” มา ตอนนี้อยู่ที่บ้านผม เขาอยากคุยกับอาจารย์เรื่องที่เราคุยกันไว้เมื่อวานนี้ “คนที่รู้จัก” บอกก่อนที่จะเหยียบคันเร่งให้รถทยานโยกเยกไปตามถนนอย่างรวดเร็ว

“เรื่องอะไรหรือ” ผมเองก็ยังไม่ทันขยับขาเพราะคุยกับ “คนที่รู้จัก” ไว้หลายเรื่อง

“ก็เรื่องที่ว่าจัดศูนย์วัฒนธรรมประจำหมู่บ้านไง... ทำลืมนิดได้ ผมอยากให้อาจารย์ไปคุยกับ “ผู้ใหญ่” ท่านนี้หนอย เพราะเขามาที่บ้านผมพอดี เพื่อเขาจะช่วยหางบประมาณมา

ช่วยสร้าง คนนี้เขาหาเงินงบประมาณเก่งนะ” “คนที่รู้จัก” พยายามบรรยายสรรพคุณ

ไม่กี่อึดใจรถบีค็อพสองแถวก็มาจอดกึกกที่แห่งหนึ่ง ผมรีบลงจากรถไปทักทายกับ “ผู้ใหญ่” ท่านนั้น โดยไม่รีรอคิดว่าคงทักไม่ผิดคนแน่เพราะที่หน้าบ้านมีแกนั่งอยู่คนเดียวโดยมีรถขับเคลื่อนสี่ล้อสปอร์ตไรเดอร์ราคาแพงจอดประดับบารมีอยู่คันหนึ่ง

“ได้ข่าวว่าอาจารย์มีโครงการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม” “ผู้ใหญ่” เปิดการสนทนาอย่างเป็นเรื่องเป็นราวทันที

“ก็ไม่เชิงนะครับ... ที่ผ่านมานั้นเป็นการร่วมกันคิดกับชาวบ้าน ผมไปพลิกดูแผนงาน ก็ปรากฏว่ามีเรื่องนี้บรรจุอยู่แล้วด้วย ถ้าจะสร้างจริงก็คงต้องทำงานร่วมกับทางคณะกรรมการหมู่บ้าน...” ผมพยายามบ่ายเบี่ยงไม่ให้เข้าใจว่าเป็นความต้องการของผม ซึ่งความจริงก็เป็นอย่างนั้น เพราะเราได้ร่วมกันคิดร่วมกันหาความเป็นไปได้กับคณะกรรมการหมู่บ้านตามขั้นตอนของกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทุกคนก็อยากได้ศูนย์วัฒนธรรมหมู่บ้าน แม้จะยังไม่เข้าใจทั้งหมดว่ามันคืออะไรก็ตาม

“เอารายละเอียดของโครงการมาให้ผมดูหน่อยสิ พรุ่งนี้เช้าเลยได้ไหม ผมจะได้เอาเข้าไปที่ประชุม” “ผู้ใหญ่” คะยั้นคะยอจะเอาให้ได้

“คงไม่ได้หรอกครับ เพราะทุกอย่างยังอยู่ในกระบวนการเตรียมการเท่านั้น ต้องพูดคุย ต้องวางแผนการทำงานกับชาวบ้านอีกมาก เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ผมว่าค่อยเป็นค่อยไปดีกว่านะครับ ถ้าจะทำจริงๆ เราก็ต้องสร้างคนขึ้นมาก่อน” ผมพยายามอธิบาย แต่ก็รู้ว่านักพัฒนาที่

★ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

ขอใช้เงินงบประมาณเป็นตัวตั้ง คงเข้าใจเรื่องนี้ได้ยาก ทุกคนก็มักอยากได้ผลงานเร็ว ๆ ส่วนจะยั่งยืนต่อไปหรือไม่ นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

“ถ้าหากมีรายละเอียดของโครงการผมจะได้เอาไปยื่นขอเงินงบประมาณ” “ผู้ใหญ่” แสดงจุดยืนอย่างเด่นชัด ดูท่าทางจะไม่ยอมเข้าใจอะไรง่าย ๆ ยืนยันจะเอารายละเอียดของโครงการให้ได้ ผมต้องอธิบายแบบซักแม่น้ำทั้งห้า ทำนองว่า การสร้างศูนย์ที่ว๊านนี้ ไม่ใช่สักแต่ว่าหาเงินมาสร้างอาคารรูปร่างประหลาด ๆ กลางป่า กลางเขา เสร็จแล้วก็กลายเป็นอาคารร้าง สำหรับเป็นที่มาเหี่ยวบ้าง ควายนอนบ้าง แล้วก็ปล่อยให้มันผุพังไปตามกาลเวลาเพราะไม่มีคนดูแลรักษา หากไม่ต้องการชำระยอดเดิมก็ต้องมีกระบวนการเตรียมที่รอบคอบโดยเฉพาะเรื่องการสร้างคนขึ้นมาบริหารหน้าที่ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นงานที่ละเอียดอ่อน และจะต้องใช้เวลานานพอสมควร

ผมคิดว่าเงินงบประมาณก่อสร้างอาจไม่ใช่ปัญหาใหญ่ แต่ปัญหาใหญ่อยู่ที่คนมากกว่า เราจะต้องสร้างคนให้มีความพร้อม คือพร้อมทั้งทัศนคติที่ถูกต้อง พร้อมทั้งความรู้เรื่องการจัดการ เพื่อให้ศูนย์อะไรที่ว๊านนี้เป็นประโยชน์สำหรับทุกคน และต้องเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนด้วย เรายังต้องทำงานกันอีกเยอะ ชินมุ่มบ่ามทำเข้าไม่มีหวังเจ้จ๊ะครับ มีตัวอย่างให้เห็นมามากแล้ว

นี่เป็นส่วนหนึ่งของคำอธิบายต่อท่าน “ผู้ใหญ่” ซึ่งก็ไม่น่าจะว่าท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ ส่วน “คนที่รู้จัก” ของผม นั้นนั่งทำตาปริบหน้าแดงก่ำด้วยฤทธิ์แอลกอฮอล์ ไม่พูดไม่จาอะไรสักคำ หลังจากที่ผมอธิบายเสร็จแล้ว “ผู้ใหญ่ว๊านนี้” ก็ลุกกลับไปที่รถตู้ ๆ คล้ายจะบอกว่าไม่อยากฟังผมซักแม่น้ำทั้งห้าอีกต่อไปแล้ว

เราสองคนต่างมองหน้ากัน บรรยากาศเงียบสนิท ก่อนที่ “คนที่รู้จัก” จะโผล่ออกมาแบบโมโหสุดขีด

“ก็ไหนอาจารย์บอกว่าจะช่วยไ้ แล้ววันนี้มาพูดอีกอย่างแบบนี้มันใช่ไม่ได้ ไม่รักษาคำพูดนี่หว่า” ก็น่าเห็นใจแกอยู่หรอกเพราะแกเป็นคนตั้งใจทำงาน อุตุส่าห์ดั้นด้นไปตาม

หาตัวผมจนเจอ นึกว่าจะมาช่วยพูดให้ “ผู้ใหญ่ว๊านนี้” เข้าใจเพื่อจะได้ช่วยกันหาเงินงบประมาณมาช่วยสร้าง กลับมาซักแม่น้ำทั้งห้าจนท่านฟังไม่ได้ต้องหันหลังให้กับวงสนทนาด้วยความรำคาญ

“ทำอย่างนี้แสดงว่าไม่มีความจริงใจกับชาวบ้าน คนพวกนี้มาแสวงหาผลประโยชน์จากชาวบ้านทั้งนั้นแหละผมรู้เจอมาก่อนแล้ว...” “คนที่รู้จัก” กล่าวตำหนิออกมาอย่างดุเดือด ส่วนผมไม่ได้ตอบอะไร เพราะรู้ว่าในสถานการณ์เช่นนี้ควรสงบปากสงบคำดีกว่าไปได้ถึงยั้งให้เรื่องมันยืดยาว สุดท้ายก็ไม่มีใครได้ประโยชน์ ผมยังรู้สึกชื่นชมในความตั้งใจจริงของผู้ว่าคนนี้อยู่ พูดแค่นี้จึงถือเป็นเรื่องเล็ก ขอกันกินมากกว่านี้

ผมปล่อยให้ “คนที่รู้จัก” บนต่อไปตามลำพังตามประสานเหตุตึงตึงตึงตึง ก่อนจะเดินหายไปในความมืดมิดและความเงิบสงัดของราตรีกาล

บท anti-climax บทนี้ จะคลี่คลายตัวเองอย่างไร นั่นเป็นเรื่องของอนาคตที่จะต้องทำความเข้าใจกันต่อไป การทำงานกับคนคงหนีไม่พ้นความจริงของความเป็นมนุษย์ มันมีทั้งการประสานกลมกลืน ความเป็นมิตรไมตรีและความขัดแย้งและความไม่เข้าใจ ซึ่งจะวนเวียนเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ต้องเข้าใจว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติของการทำงานร่วมกัน

โปรดติดตามตอนต่อไป.....

โครงการฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาาระดับปริญญาตรีภาคฤดูร้อน

จัดโดยโครงการ BRT ประจำปี พ.ศ. 2546

การพัฒนาบุคลากรนักวิจัยรุ่นใหม่เป็นภารกิจหลักของโครงการ BRT ที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การสนับสนุนงานวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ซึ่งนับเนื่องมาจนถึงปัจจุบันโครงการ BRT ได้สนับสนุนการผลิตมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตด้านความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการงานวิจัยด้านทรัพยากรชีวภาพซึ่งมีอยู่หลากหลายในประเทศไทย

โครงการ BRT จึงได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาาระดับปริญญาตรีภาคฤดูร้อน เพื่อกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาในกลุ่มดังกล่าวได้หันมาสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นและในที่สุดอาจจุดประกายความคิดในการวางแผนการทำโครงการพิเศษ การประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นซึ่งจะเป็นกำลังที่สำคัญในการทำวิจัยทางด้านนี้ในอนาคต

โครงการ BRT จึงขอเชิญชวนนิสิตนักศึกษาที่มีความกระตือรือร้น มีพลังความคิดสร้างสรรค์ และกำลังค้นหาตัวเอง (จิตวิญญาณของการเป็นนักวิจัย) มาเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในครั้งนี้ โดยมีเกณฑ์ในการรับสมัครดังนี้

- 1. คุณสมบัติ :** กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 และ ปีที่ 4 ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ
- 2. เนื้อหาการฝึกอบรม :** เน้นกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษาทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติการภาคสนาม
ในหัวข้อ ความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ เช่น จุลินทรีย์ สาหร่ายและแพลงก์ตอน พืช สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง สัตว์มีกระดูกสันหลัง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นต้น ภายใต้ศาสตร์ที่เกี่ยวกับการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ อนุกรมวิธาน นิเวศวิทยา การติดตามตรวจสอบระบบนิเวศระยะยาว พันธุศาสตร์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต สังคม ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการไขประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เป็นต้น
- 3. ระยะเวลาและสถานที่ :** ช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนปี 2546 ประมาณ 5 วัน โดยแยกจัดไปตามภาคต่างๆ 4 ภาค ได้แก่
ภาคเหนือ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ภาคใต้ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ภาคกลาง : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ผู้สมัครเลือกสถานที่ฝึกอบรมแห่งใดแห่งหนึ่งเท่านั้น)
- 4. ค่าใช้จ่าย :** โครงการ BRT สนับสนุนค่าเดินทางและค่าที่พัก ส่วนค่าลงทะเบียนให้ผู้สมัครเป็นผู้จ่ายเอง (ประมาณ 500 บาท ซึ่งจะประกาศให้ทราบต่อไป)
- 5. การรับสมัคร :** ผู้สนใจกรุณารับสมัครด่วน โดยส่งเอกสารดังต่อไปนี้มายังฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT
 - 5.1 เขียนบทความเล่าประสบการณ์หรือความสนใจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมกับความคิดหวังในการประกอบอาชีพในอนาคต
 - 5.2 ส่งประวัติส่วนตัวและประวัติการศึกษาจนถึงปัจจุบัน พร้อมกับรูปถ่ายและที่อยู่ติดต่อได้สะดวก
 - 5.3 กรณารับรู้หัวข้อการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพที่สนใจ และสถานที่ฝึกอบรมที่ต้องการ (ตามข้อ3) โดยเรียงลำดับความสำคัญมาด้วย (ฝ่ายเลขานุการฯ จะเป็นผู้คัดเลือกสถานที่ฝึกอบรมให้แก่ผู้สมัครตามโอกาสและความเหมาะสม)

กรุณาส่งเอกสารมาที่ (วงเล็บมุมซองว่า สมัครโครงการฝึกอบรมภาคฤดูร้อน) ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

73/1 อาคารสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ชั้น 5 ถ.พระราม 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ ☎ 0-2644-8150-4 ต่อ 513 โทรสาร 0-2644-8106 ภายในวันศุกร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2546

ฝ่ายเลขานุการฯ จะประกาศผลการรับสมัครพร้อมกับส่งโปรแกรมการฝึกอบรมให้แก่ผู้ที่ได้รับการคัดเลือก ภายในวันที่ 28 ก.พ. 2546